

DR. ANTUN BAUER - KUSTOS MUZEJSKE ZBIRKE DRUŽBE BRAĆE HRVATSKOG ZMAJA U OZLJU

VIŠNJA ZGAGA

U bogatoj literaturi o dr. Antunu Baueru vrlo su iscrpno navedeni mnogi detalji iz njegova profesionalnog djelovanja. No jedna važna muzeološka činjenica izbjegla je pozornosti; dr. Bauer je kao "najmlađi član od prvog do posljednjeg dana" Družbe braće Hrvatskog zmaja bio prvi kustos muzejske zbirke u Ozlju.¹ O toj relativno nepoznatoj sekvenci iz života svjedoči i sam Bauer u rukopisu, *Moj život u Družbi braće Hrvatskog zmaja*.²

Temeljna zadaća reda Družbe braće Hrvatskog zmaja, osnovanog 1905. godine, bilo je "širenje obrazovanosti među svojom braćom (članovima), moralno i materijalno podupirati humanitarne i prosvjetne institucije, njegovati društvenost, priredjivati poučna predavanja i zabave".³ U osnovi Društva bila je ideja o kulturnoj emancipaciji Hrvata u okviru Austro-Ugarske Monarhije okupljanjem najznačajnijih intelektualaca.⁴ Manje je poznata činjenica da se Družba braće Hrvatskog zmaja nadovezuje na tradiciju Ordo equestris Draconicus, viteškog Reda zmaja, koji su osnovali Sigismund i Barbara Celjska 12. studenog 1408. godine. Time se htjelo upozoriti na kontinuitet postojanja udruženja

kakva formiraju kulturni identitet određene nacije.

Na čelu je Družbe 30 godina bio Veliki meštar Emilije Laszowski, zmaj Brloški, poznati povjesničar, prvi ravnatelj Muzeja grada Zagreba i Gradske knjižnice, kasnije i ravnatelj Državnog arhiva u Zagrebu i nadalje zaljubljenik u hrvatsku povijesnu baštinu. Njegova velika radna energija, ljubav i entuzijazam kojim je pokretao mnoge kulturne aktivnosti i politika koju je vodio u Družbi učinili su od tog udruženja u prvom redu čuvara i promicatelja hrvatske povijesne baštine. U tom kontekstu kult Zrinsko-Frankopana imao je posebno povlašteno mjesto; Laszowski je, prema navodima Murgića,⁵ od svoje najranije mladosti sakupljao građu, arhivsku i muzejsku (u manjoj mjeri) koja se odnosila na te dvije hrvatske plemićke obitelji. Ta građa, i uz druge darove muzeju o kojima se vodila evidencija u Ljetopisima družbe Hrvatskog zmaja, nakon 1925. godine je bila smještena u sjedištu Družbe, na prvome katu kule u Kamenitim vratima u Zagrebu. Tamo ju je vidio Leon Kaurić, zmaj Banovački, protonotar Braće Hrvatskog zmaja " ..te razgledao tamo sakupljene krasne raznovrsne predmete koji u gledaoca bude tolke mile i tužne uspomene na ovaj plemeniti rod hrvatskih velikaša"⁶. Prekretnice u radu na konstituiranju muzeja nastaje kada 16. lipnja 1928. godine darovnicom Alberta Maria Lamoral, kneza od Thurn i Taxis, grad Ozalj postaje vlasništvo Družbe braće Hrvatskog zmaja. U tome da je grad Ozalj darovan u prvom redu Braći najvjerojatnije je najveće zasluge imao Emil-

*Postav zbirke muzeja Družbe braće Hrvatskog zmaja u hodniku ozaljskog grada.
Foto: Fototeka Zavičajnog muzeja Ozalj*

rije Laszowski.⁷ Prema navodima Ljetopisa Družbe Hrvatskog zmaja iz godine 1930.-31., tamo je "veliki Meštar stručnjački uređio Zrinsko-frankopanski muzej". Zagrebačko je poglavarstvo iste godine ustupilo devet vitrina koje su zajedno s muzejskom građom i arhivom prenesene u stari grad Ozalj.⁸ Izgleda da je zbirka, dakle, postavljena 1930. godine, a ne 1929. godine, kako navodi I. Bach.⁹ Za kolovoz 1930. godine odlučuje se i Vera Humski.¹⁰

O sadržaju, rasporedu prostorijski i postavu

muzeju, te grbovi svih gospodara Ozlja. Bila su to djela Tišova, Bužana, Čikoša, Orlića, Kirina, Weissnera, Mašića i dr. Memorijalna soba Zrinsko-Frankopana, sa slikama, knjigama, fotografijama te literaturom o povijesti tih plemićkih obitelji i njihovu usudu, nacrtima svih njihovih posjeda, zbirkom pečata i odljevaka novca te predmetima iz staroga pavlinskog samostana u Sveticama, bila je uređena u drugoj prostoriji. Uz to, izloženi su i nalazi iz spilje Vrlovke (prehistorijski, rimski i iz srednje-

Prva dvorana ili galerija slika. Foto: Fototeka Zavičajnog muzeja Ozalj

muzeja najpreciznije podatke iznosi Franjo Bučar, zmaj Zelengajski.¹¹ Riječ je o opisu stalnih izložaba iz 1931. godine. Muzej Braće Hrvatskog zmaja bio je smješten na drugom katu sjevernog dijela grada u jednom hodniku i tri dvorane. (To su danas dvorane 32, 33 i 34.) U prvoj dvorani ili galeriji slika, kako su je nazvali, bili su izloženi pokloni slikara Družbi braće odnosno

ga vijeka) te motivi staroga grada Ozlja. U trećoj prostoriji, nazvanoj "Dvorana zastava" bile su pohranjene zastave koje su razna društva poklonila Braći Hrvatskog zmaja na čuvanje, kao i zastave XXV. domobranske pukovnije, "a izloženi su i grbovi sviju gradova i krajeva koje smo poslije rata izgubili".¹² Te je grbove oslikala Vjera Bojničić, slikarica i grafičarka, čija je

sklonost prema historijskim temama vidljiva i na zbirci akvarela zagrebačkih historijskih građevina, koji se čuvaju u Muzeju grada Zagreba.

U ovom prikazu dr. Franje Bučara nedostaje opis predmeta u hodniku.

Ako se usporedi ovaj reportažni prikaz Muzeja s Inventarom Braće Hrvatskog zmaja

sadržaju Sokolske zbirke imamo saznanja zahvaljujući popisu koji je napravljen 1936. godine radi osiguranja predmeta kod osiguravajućeg društva Croatia. Prema tom izvoru, zbirka je brojila 158 predmeta¹⁵ a izložili su je 1933. godine Franjo Bučar, zmaj Zelengajski, i Većeslav Zrnc, zmaj Modrušgradski.¹⁶ O ratnome muzeju, odnosno

Dvorana zastava ili treća prostorija. Foto: Fototeka Zavičajnog muzeja Ozalj

u gradu Ozlju iz 1943. godine, koji je izradio A. Bauer, sadržaji se gotovo u potpunosti podudaraju.¹³

U Ozlju je, dakle, bila izložena memorijalna zbirka Zrinsko-Frankopana, koja se u literaturi navodi pod nazivom "Muzej Zrinskih i Frankopana", građa koju je Društvo braće Hrvatskog zmaja 4. prosinca 1918. godine preuzelo od XXV. domobranske pukovnije (pod nazivom ratni muzej) od 300 predmeta¹⁴ te tzv. "Sokolski muzej". O

kolekciji oružja brinuo je Milutin Praunspenger, zmaj Podlipovački. On je također 1933. godine uredio zbirku koja je prethodne godine obogaćena vrijednom donacijom G. Sauerera iz Samobora sa 54 primjeraka raznog srednjovjekovnog oružja.¹⁷ Vjerojatno je riječ o istome materijalu koji je dr. Bauer 1941. godine prepoznao kao "vrijedna i bogata zbirka starog oružja za koju se posebno brinuo slavni Praunspenger".¹⁸

Ozaljski grad, čiji je samo mali dio bio namijenjen muzeju, bio je uređen kao ljetovalište, te se tim prihodima, uz dobrovoljne priloge, radilo na obnovi grada, uređenju hotelskoga kompleksa, muzeja i knjižnice.

Muzejske zbirke ozaljskog muzeja nisu bile inventirane ni znanstveno obrađene. Ta će činjenica poslijeratnom kustosu i voditelju

njega i Družbe braće Hrvatskog zmaja kaže se "da se imade sastaviti posebni inventar o historijskim predmetima muzealne vrijednosti, a posebni o predmetima koji se nalaze u sokolskom muzeju".¹⁹ Točkom (j) istog ugovora napominje se da se kod inventara muzealnih predmeta "imade nakon informacije po Velikom meštru u opasci naznačiti koji su predmeti privatno vlasništvo Velikog meštra ili ine koje osobe". Optužbe

Čitaonica u ozaljskom gradu. Foto: Fototeka Zavičajnog muzeja Ozalj

Zavičajnog muzeja Ozalj prof. Martinu Vajdiću otežati potragu za predmetima evakuiranim tijekom rata iz Ozlja u Zagreb. Prema podacima kojima raspolažemo, muzejska građa ozaljskih zbirki samo je popisana, ali ne i obrađena. Da je posrijedi akutni problem koji se tek djelomično riješio popisom predmeta dr. Bauera 1943. godine, vidljivo je već 1934. godine pri primopredaji grada Ozlja zakupniku Aleksandru Petričeviću. U točki (f) ugovora između

koje su ovdje na indirektan način adresirane na E. Laszowskog, kulminirale su pritužbom od 20. siječnja 1936. u kojoj se konstatira da "ni muzej, ni biblioteka a niti grad Ozalj nema do dana današnjeg nikakav u redu provedeni inventar". Primopredaja muzeja izvršena je 1937. godine.²⁰ To je ujedno i godina velikih previranja unutar Družbe; na mjesto Laszowskog dolazi Milutin Mayer, a mnogi ugledni članovi istupaju iz društva.

Na poziv Viktora Hoffillera priključuje se dr. Antun Bauer Družbi braće u jesen 1938. godine.²¹ Za temu svoga pristupnog predavanja izabrao je arheološku kampanju na lokalitetu Vučedol, na kojoj je sudjelovao kao asistent katedre za arheologiju. Formiranjem kulturnoga radnog odbora, 1. travnja 1940. godine unutar Družbe braće Hrvatskog zmaja dr. Antun Bauer kao sveučilišni asistent i ravnatelj Gipsoteke postaje njegov član. Zmaj Vučedolski, pod matičnim brojem 1015, zadužen je za ozaljske zbirke.²² Namjera je bila Društva reorganizirati muzej i publicirati vodič po zbirka. Na tim poslovima trebao je raditi dr. Bauer, a dr. Bučar bio je zadužen za sokolsku zbirku.

Dr. Bauer već sljedeće godine poklanja ozaljskom muzeju predmete; otkupljuje na Velesajmu kinesku sobu, preostalu od izložbe i određuje je za sobu Velikog meštra, Milutina Mayera. No ambicije koje je Društvo postavilo pred muzej zaustavio je rat. Zbog jačanja ratnih operacija na području Ozlja dr. Antun Bauer studenoga 1942. godine evakuirao muzejsku građu. O detaljima dramatičnosti akcije govori Bauer u rukopisu.

Pomoć mu pri tome pruža Ratni muzej s ravnateljem Milanom Praunspengerom. U Zagrebu su ozaljski predmeti zbirke XXV. domobranske pukovnije predani Ratnome muzeju. Sokolske su zbirke pohranjene u Gipsoteci, a kasnije prenesene u Povijesni muzej Hrvatske. Neki zrinško-frankopanski predmeti dani su na čuvanje u trezor Prve hrvatske štedionice, kako bi se zaštitili od ratnih opasnosti. Izgleda da se radilo o

bribirskoj monstranci Frankopana, i zlatnom kaležu Zrinskih koje je 1945. godine dr. Bauer predao biskupu Šeperu.²³ Predmeti koji su bili izloženi u ozaljskome muzeju, a vlasništvo su Državnog arhiva u Zagrebu, vraćeni su arhivu, dok su neki, koji su vlasništvo Družbe, a nisu potrebni zrinško-frankopanskoj zbirki, dani u pohranu Arhivu. Tu građu nakon rata sredili su Viktor Mohr i Antun Bauer. Tako su se rasformirale zbirke s mnogim vrijednim predmetima; i premda je dio predmeta vraćen i stavljen na raspolaganje "Društvu prijatelja Ozlja" kasnije Zavičajnog muzeja Ozalj, dio je izgubljen ili se nalazi u kolekcijama nekih zagrebačkih muzeja.

Kao kustos ozaljskih zbirki dr. Bauer je građu ne samo fizički spasio od ratnih razaranja već i popisom predmeta omogućio rekonstrukciju fundusa.

Zahvaljujem kolegici Branki Stergar, kustosu Zavičajnog muzeja Ozalj na kolegijalnoj pomoći.

1. Dr. Bach Ivan, Zmaj Zagrebački. Rad družbe braće hrvatskog zmaja oko čuvanja i skupljanja hrvatskih poviestnih spomenika, Hrvatski Zmaj, Zagreb, 1944.
2. Bauer, Antun. Moj život u Družbi Braća Hrvatskog zmaja s.a., Arhiv MDC
3. Prister, Boris. Znakovi Društva "Braće hrvatskog zmaja", Numizmatičke vijesti god. 33, Zagreb 1991.)
4. Prister, isto.
5. Murgić, Božidar. Nova Hrvatska 4/1944., Ozalj i Zmajevi, 10-11, 80.
6. Ljetopis Družbe hrvatskog zmaja, 1927.-1928.
7. Bučar, Franjo. Obzor 72/1931., 170, 2-3.
8. Murgić, Božidar. Nova Hrvatska 4/1944., Ozalj i Zmajevi, 10-11, 180.
9. Dr. Bach, Ivan. Zmaj Zagrebački, Rad družbe braće hrvatskog zmaja oko čuvanja i skupljanja hrvatskih poviestnih spomenika, Hrvatski Zmaj, Zagreb, 1944.

10. Humski, Vera. Pregled povijesti muzeja u Hrvatskoj 19. i 20. stoljeća (do 1945.) s bibliografijom. Muzeologija 24, 1986.
11. Bučar, Franjo. Obzor 72/1931., 170, 2-3.
12. isto kao 11.
13. Inventar Muzeja braće hrvatskog zmaja, Rukopisi MDC.
14. Hrvatski zmaj, Glasilo Družbe Braće Hrvatskog Zmaja, 1918.
15. Državni Arhiv Hrvatske. Družba braće Hrvatskog zmaja. Kutija 64.
16. Ljetopis Družbe hrvatskog zmaja, 1933.-34.
17. Ljetopis 1932.-33.
18. Bauer, Antun. isto.
19. Državni Arhiv Hrvatske. Družba braća Hrvatskog zmaja. Kutija 18
20. Ljetopis... 1937.-38.
21. Bauer, Antun. isto.
22. Ljetopis 1939-40
23. Bauer, Antun. isto.

ŠTO VIŠE GALERIJA!

ČEDOMIR ČUČKOVIĆ

Često smo, prigodom otvaranja izložbi, mogli čuti prof. dr. Antuna Bauera kako govori: "izložba je duhovna hrana našoj javnosti gladnoj i žednoj kulture". Nošeni tom mišlju, prof. Bauer i njegova supruga dr. Antonija Bauer izražavaju želju da svako veće županijsko mjesto ima svoju galeriju, prostor gdje će svoj rad moći prezentirati svi umjetnici bez obzira na to jesu li akademski obrazovani ili samouki.

Shodno tome, posljednjih nekoliko godina supružnici Bauer iniciraju, osnivaju i donacijama uspostavljaju nove galerijske prostore.

GALERIJA LIKOVNOG AMATERIZMA - NOVSKA

Krajem 80-ih godina nudio je dr. Bauer nekim zagrebačkim galerijama donaciju svoje zbirke radova slikara-amatera, za koje uporno smatra da im nitko ne može osporiti visoki umjetnički domet. Nakon što u gradu Zagrebu nije naišao na interes Moderne, Suvremene i Strossmayerove galerije na jednom od svojih brojnih putovanja Hrvatskom dr. Bauer dobiva potporu u Novskoj za osnivanje Galerije suvremenoga hrvatskog amaterizma.

Tako 1990. godine Zbirka Bauer za osnivanje ove galerije poklanja 120 djela amatera, 1993. donacija je nadopunjena sa još 200 slika. Sveukupni postav Galerije izložen